

Hariduse varjatud mõjuväljad: piik nurgatagustesse

Giuseppina Marsico^{a1}, Min He^b, Jaan Valsiner^c

^a Salerno Ülikool

^b Ida-Hiina pedagoogikaülikool

^c Aalborgi Ülikooli kultuuripsühholoogia keskus

Annotatsioon

Suur osa koolis ja lasteaedades omandatavast haridusest jõuab lasteni kõrvaliste kohtade ehk selliste paikade kaudu, mis asuvad küll haridusasutuste territooriumil, kuid ei ole otseselt õpetegevuseks ette nähtud. Samas puutuvad kõik kooliskäijad nendega oma igapäevaste toimetuste käigus tahes-tahtmata kokku. Hiina lasteaedades ja koolides saadud etnograafilisele kogemusele toetudes analüüsime hariva sisuga semiootiliselt kodeeritud salakirja õppeasutuste sissepääsude, koridoride ja trepikodade seintel ning sellistele kõrvalistele kohtadele seatud eesmärke. Näitame, et selline kodeerimine viib keskkonna kultuurilise organiseerituse täiuseni, mille puhul muutuvad otsesed hariva suunitlusega sõnumid üleliigseks.

Võtmesõnad: õpikeskkond, kaunistused, Hiina, haridus, koridorid

Sissejuhatus

Koolid on kummalised paigad. Need eraldavad õpilased kogukonnast ja samal ajal ühendavad neid sellega. Kooli eesmärk on lõhkuda õpilase side oma minevikuga, pakkudes talle usaldusväärseid teadmisi, mis ei ole igapäevaelus vahe-
tult kättesaadavad (Valsiner, 2003). Samas on selliselt antud kooliharidus kohaliku kogukonna jaoks ülioluline, sest selle kaudu tuuakse kohalikku kogukonda uuendusi, mida ei saa kohapeal ise luua.

Mõistagi on pedagoogide tähelepanu suunatud eelkõige klassiruumides toimuvale õpetamisprotsessile, kuid haridussüsteemi täiendab veel üks varjatud sündmuspaik, mis moodustab kogu kooli või lasteaia sümboolse struktuuri

¹ Dipartimento di Scienze Umane, Filosofiche e della Formazione (DISUFF), Università di Salerno, via Giovanni Paolo II, 132, 84084 Fisciano, SA, Italia; gmarsico@unisa.it

ehk õpilasi ja õpetajaid ümbritseva keskkonna. Kuidas täidetakse see haridus-
asutuste eikellegimaa harivate ühiskondlike vihjetega?

Külaskäigud Hiina koolidesse

Hiljutisel reisir Shanghaiisse oktoobris 2017 külastasime mõningaid laste-
aedu ja algkoole nii linna- kui ka maapiirkondades². Rühm Hiina professo-
reid, doktorante ja magistrante ning mõned rahvusvahelised teadlased kutsuti
külaskäigule Hiina haridusasutustesse³. Külaskäikudel, mis toimusid kooli-
tundide ajal, saatsid meid tavaliselt koolidirektorid või mõned professorid, kes
rääkisid meile koolide tegevusest, võidetud auhindadest, võistlustest, millel
koolid olid osalenud, ja õppeasutuste pedagoogilistest lähtekohtadest. Üht-
lasi avanes meil võimalus olla abiks mõningates tundides, jälgida, mis toimus
eri klassiruumides (alates Hiina iidse kalligraafia klassist kuni muusikalabori,
igapäevaste tegevuste ruumi ja muljetavaldava raamatukoguni). Meile näidati
akadeemiliste eesmärkide saavutamiseks püstitatud ehitisi ja soetatud õppe-
vahendeid. Lisaks saime vaadata õpilaste esitatud teatrietendust ning osaleda
õpetajate, koordinaatorite ja direktorite kohtumistel, kus arutati õppetööd puu-
dutavaid küsimusi. Kõigepealt püüdsime aru saada Hiina tänapäevast kooli-
süsteemist üldisemalt ja seejärel anda oma tagasihoidlik panus aruteludesse,
millesse meid kaasati.

Vaatluste käigus sisenesime klassiruumidesse, jälgisime mõningaid õppe-
tegevusi ning sõime koolis isegi lõunat ja jõime teed. Siiski oli kõige huvitavam
osa meie külaskäikudest lihtsalt Hiina koolides ringjalutamine ja osasaamine
kõikidest neist harivatest sõnumitest, mis ümbritsesid meid peaaegu igal pool,
isegi koridorides ja trepikodades, mida tavaliselt peetakse hariduse seisukohalt
ebaolulisteks läbikäigutsoonideks.

Hiina haridusmaastikul täidavad koridorid ja trepimademed tähtsat osa.
Neid ei kasutata vaid lihtsate läbikäiguteedena ühest kohast teise minekuks,
vaid kui arhitektuurilist abivahendit hariduslike eesmärkide saavutamiseks
(joonised 1, 2 ja 3).

² Ida-Hiina Pedagoogikaülikooli haridusteaduskonna ja psühholoogiaosakonna korraldatud
rahvusvahelise seminari „Individuaalse ja kollektiivse kooskõlastamine: Hiinast maailma“
raames tehtud väljasõit.

³ Praegu kehtib Hiinas tänapäevane koolisüsteem, millele pandi alus 1978. aasta haridus-
reformiga. Lapsed jagunevad koolisüsteemis vanuse kaupa järgmiselt (algkoolist kesk-
koolini): lasteäed – 3–6aastased, algkool – 6–12aastased; põhikool – 12–15aastased, kesk-
kool – 15–18aastased. Hiina haridusministeeriumi 2016. aasta statistikast põhihariduse
kohta ilmneb, et 55% lastealastest õpib tasuta lasteäedades ja suurem osa algkoolilastest
riigikoolides.

Joonis 1. Koridor ühes Shanghai põhikoolis

Joonis 2. Koridor ühes Shanghai lasteaias (ühendatud Ida-Hiina Pedagoogika-ülikooliga) (foto: Marsico, 2017)

Joonis 3. Trepikoda ühes Shanghai algkoolis (ühendatud Ida-Hiina Pedagoogika-ülikooliga) (foto: Marsico, 2017)

Tavaliselt tühjalt seisvad koridorid ja trepikojad on võetud kasutusele viisil, mis soodustab mõtlemist, õppimist ja õpetamist ning jutustab samal ajal ka kooli, naabruskonna ja rahvuse ühisest ajaloost, aidates seeläbi kujundada kindlat kultuurilist identiteeti.

Neis ruumides jalutades tekkisid mõned küsimused. Kui palju aega päevas veedab kuueaastane õpilane koolikoridoris või treppidest üles-alla kõndides? Võib-olla kokku umbes neli või viis minutit. Kui nii, siis miks investeerivad Hiina koolid nii palju raha ja pedagoogilist energiat, et neile läbikäigukohtadele sellist hariduslikku laengut anda? Hiina lasteaiad ja koolid kasutavad koridore ja trepikodasid sel viisil mitmel põhjusel. Ajalooliselt on selline teavitusmeetod kommunistliku partei poliitiline traditsioon, mille abil innustati inimesi sõja ajal. Seinud ja dekoratsioonid kasutati selleks, et teavitada avalikkust partei liidrite olulisimatest ideedest ja tõekspidamistest, mida rahvas pidi järgima. Lisaks on mõnel koolil ja lasteaial oma hariduslikud ideaalid, näiteks loodetakse, et

nende lasteaias või koolis käivad lapsed oleksid terved, tunneksid elavat huvi maailma vastu, tahaksid õppida, oleksid teiste vastu sõbralikud, oskaksid koostööd teha, hooliksid ühiskonnast ja riigist jne. Kusagile värava kohale või koridoriseinale või muusse nähtavasse kohta on tavaks riputada kalligraafiliste tähtedega maalitud või kivitahvlistesse graveeritud lühike nimekiri oluliste sõnadega. Dekoreeritud koridorid meeldivad ka külalistele. Sissepääs ja muud külalistele hästi ligipääsetavad kohad esindavad kooli nägu, mis peab hea välja nägema, nii et kooli direktoril ega õpetajatel ei oleks tarvis seda häbeneda.

Hiina koolid on motiveeritud muutma oma ruume väga ilusaks ja mõtestatuks ning looma seal kunstilist ja kultuurset atmosfääri. Mõnikord püütakse luua kodust õhkkonda, täis soojust ja traditsioone. Õpilastes loodetakse tekitada tunne, et õpetajad on neile ema ja isa eest ning et iga klass moodustab 40-liikmelise pere. Muidugi on sellisel 40 õpilasest koosneval perekonnal metafoorne tähendus, kuid iga klass võib kasutada oma koridoriosa, et näidata end teistele klassidele nii, nagu soovib, tekitades võrdlusmomendi.

Kooli etnograafia

Peaaegu kõik maailma koolid näevad välja nagu vabrikud, kus pikad metallkappidega vooderdatud koridorid peavad juhtima õpilasi ühest klassiruumist teise. Neil on kaks ülesannet: hoida õpilasi kooli territooriumil kontrolli all ja pidevas ringlemises ning ühendada kooli sisemaailma välise maailmaga (Marsico, Dazzani, Ristum, & de Souza Bastos, 2015; Marsico & Iannaccone, 2012)⁴.

Tavasuurusega koolis võtavad koridorid enda alla üsna palju ruumi. Tüüpilises koolis ei kasutata ligikaudu 30% ruumidest mitte õppetegevuseks (klassiruumid ja laborid), vaid inimeste sinna suunamiseks. Seega on koridorid planeeritud nii, et tundide ajal seisavad need tühjalt ning neid kasutatakse kooliga seotud tegevusteks vaid teatud tingimustel ja kindlal ajal ehk kooli sisenemiseks koolipäeva alguses ja sealt väljumiseks koolipäeva lõpus või liikumiseks ühe tegevuse juurest teise juurde (Marsico, 2018).

Hiina koolide koridorid ja trepikojad ei ole ette nähtud vaid ühest kohast teise liikumiseks, vaid need on tahtlikult planeeritud juhuõppe ruumideks formaalõppe keskkonnas. Neid ei kasutata lihtsalt kohana, kus eksponeeritakse õpilaste kunstitöid, nagu seda tehakse paljudes teistes koolides kõikjal maailmas, vaid need moodustavad mõjusa ja möödapääsmatu pinna, mis

⁴ Koolipõhise etnograafia eesmärk on luua üksikasjalikud kirjeldused ja põhjalikud analüüsid sellise struktuurse ja funktsionaalse süsteemi kohta, mis kultuuriliselt reguleerib eri osapoolte (õpilaste, õpetajate, administratiivtöötajate, lapsevanemate jt) kogemusi (Lycke & Hurd, 2017).

on kaetud traditsiooniliste Hiina maalingutega, mis annavad tavaliselt edasi moraliseerivaid lugusid. Nupule vajutamine (vt nool joonise 2 alumises vasakus nurgas) paneb tööle audiosalvestise koos muusika ja häälega, mis jutustab seinale maalitud loo. Seega võib iga laps, kes mööda koridori jalutab, osa saada sellest audiovisuaalsest jutustusest ja seeläbi omandada teadmisi traditsioonilisest hiina kultuurist. See on vaid üks näide meie etnograafiliste vaatluste käigus tehtud huvitavatest leidudest kooli äärealade mitmekülgse struktuurilise ja funktsionaalse otstarbe kohta (Marsico, 2016).

Joonis 4. Koridor keskkooli peahoones (Baton Rouge, Louisiana) (foto: Vikipeedia)

Koridorid kui eraldajate ja ühendajate erijuhtum

Koridoridel on täita oluline osa inimeste paiknemises ja liikumises. Tüüpilised näited on koridorid ja tunnelid lennu- ja raudteejaamades ning metroodes. Kui hoolimata hariduslikest püüdlustest jääb Hiina koolikoridoride peamiseks funktsiooniks siiski inimeste ühendamine ja liikumise võimaldamine, siis korraldatakse mujalgi huvitavaid sotsiaalseid eksperimente. Näiteks on Frankfurdi lennujaamas reisijate tunnel kaunistatud Martin Liebscheri hiigelsuurte kunstiliste fotodega mitmesugustest sihtkohtadest maailmas (joonis 5). Tänu sellele saavad tuhanded reisijad päevas oma lennuvärvasse suundudes nautida seda kunstiteost ja tunda sidet välismaailmaga. Need hiiglaslikud pildid

hämmastavatest sihtkohtadest planeedi eri paigus võimendavad siin ja praegu liikumises oleva reisija identiteeti ning ühendavad lennujaama suletud transiidiala välismaailmaga. Samamoodi seob lasteaia seinale maalitud pilt lapsed traditsioonilise hiina kultuuri ja minevikuga.

Joonis 5. Reisijate tunnel Frankfurdi lennujaamas⁵ (foto: Valsiner, 2017)

Seega on koridorid piirialad, mis ei seo füüsiliselt mitte üksnes ühe ruumi eri osi, vaid ühendavad ka väljaspool paiknevaid geograafilisi kohti ja ajalisi dimensioone. Koridorid toimivad ühtaegu nii ühendajate kui ka eraldajatena (st kuigi koridor ühendab A- ja B-terminali, eraldab ta samal ajal need teineteisest), sest nad täidavad eri kohtade vahele jääva ruumi. Vaheruumiks olemine on tegelikult koridoride peamine omadus.

Koridorid on olulised ka muudes valdkondades, näiteks uusurbanismis. Selle liikumise seisukohalt on koridor asendamatu linnaehituslik element, mis peab tagama ühenduse ja liikuvuse naabruskondade ning eri piirkondade vahel. Duany ja Plater-Zyberk (1994) on öelnud järgmist.

⁵ <https://www.frankfurt-airport.com/en/travel/transfer.detail.suffix.html/article/explore/discover/passenger-tunnel.html>

Koridorid koosnevad looduslikest ja inimtekkelistest elementidest, mille hulgas võivad olla nii metsloomarajad kui ka raudteerööpad. Koridor ei ole suvaline jäätmaa, mis jääb uute majade rajoonide ja äärelinna ostukeskuste vahele. Pigem on see linnaehituslik element, mida iseloomustab silmaga nähtav katkematus. Koridori olemust kujundavad seda ümbritsevad naabruskonnad, millesse koridor sissepääsu võimaldab. Koridori asukoht ja tüüp sõltuvad selle tehnoloogilisest intensiivsusest ning koridori ümbritseva piirkonna asustustihedusest. Tiheda liiklusega raudteekoridorid on oma sed linnapiirkondadele ja läbivad linnade tööstusrajoone. Trammi- ja trolliliiklust kohtab linnaserva jäävatel puiesteedel. Need on kohandatud jalakäijate vajaduste järgi ja mahutatud ehitiste fassaadide ette. Bussikoridorid võivad läbida linnaosi tavalisi tänavaid pidi. Kõik koridorid tuleb planeerida viisil, mis tagaks nende katkematuse. Hõredalt asustatud piirkondades võib koridoriks olla katkematu roheline hekk eri naabruskondade vahel, mida ühendavad pikad kõnni- ja jalgrattateed, muud vaba aja veetmise võimalused ja looduslikud elupaigad. (lk xx)

Looduslikul maastikul omandab koridor veelgi elulisema tähenduse (Palang, 2010). Looduskaitsebioloogia (Beier & Noss, 1998; Bennett, 1999) näeb ette, et looduslike koridoridega tagataks maastiku sidusus. Koridorid parandavad populatsioonide elujõulisust eri liikide elupaikades. Seega on koridorid looduskaitse seisukohalt väärtuslikud abivahendid, mille abil saab hajutada loomi killustunud maastikel. Nagu Cushman jt (2013) on märkinud, saavad loomad koridoride kaudu vahetada geograafilist piirkonda, et reageerida kliimamuutustele, suurendada juurdepääsu ressursidele ja vähendada suremust.

Kaunistatud koridorid

Siiani oleme rõhutanud koridoride kui üleminekutsoonide mitmekülgset struktuurilist ja funktsionaalset otstarvet ning nende omadust toimida ühtaegu nii eraldaja kui ka ühendajana. Siiski on tarvis täpsemalt selgitada psühholoogilisi põhjuseid, miks inimene seda piiriala niimoodi kaunistab. Valsiner (2018) on öelnud järgmist.

Me kaunistame end ümbritsevat keskkonda. Need dekoratsioonid – kaunistused – ei ole ajutised lisandused, mida me juhuslikult eelistame, soovides, et need teeksid meie elu ilusamaks. Vastanduste {A <> mitte A} kujul on neisse peidetud mitmesugused tähendused, mis tekitavad sisepingeid terviku vastandlike osade vahel. Me projitseerime need pinged keskkonda ja selle kaudu paneme end veelgi rohkem tundma, et need saavad meid ümbritsevast keskkonnast. Kaunistades ennast ja end ümbritsevat keskkonda, otsime üha uusi inimeseks olemise viise. (lk 230)

See, kuidas me ümbritsevat ruumi kaunistame, näitab, kuidas me inimesena projitseerime tähendusi, väärtusi ja tundeid keskkonda ning muudame need millekski enamaks kui lihtsalt kohtadeks (Cornejo, Marsico, & Valsiner, 2018). Seega kasutatakse kaunistusi eesmärgiga pakkuda meie perifeersetele sensorsetele süsteemidele kujundeid, mis sisaldavad kultuurilisi vihjeid. See on „konstruktiivne eksternalisatsioon, mille eesmärk on anda toitu samavõrd konstruktiivsele internalisatsioonile“ (Valsiner, 2018, lk 230).

Sellised kaunistatud koridorid, nagu need on Hiina koolides ja Frankfurdi lennujaamas (vt fotosid eespool), on kultuurilise tähendusega arhitektuurised vaheruumid, mis toimivad kui semiootilise vahendatuse psühholoogilised abivahendid.

Liikumise pealt omandatud müüdid: haridus perifeeria kaudu

Koridorid ja trepikojad jutustavad meile lugu. Lugu toetub vajadusele liikuda ühest kohast teise. Ühest kohast teise liikuvate inimeste ümbruse kaunistamine on juba põhiloo täiustamine ja sageli ka müüdi loomine. Näiteks Frankfurdi reisijate tunnelis esitatakse müüti reisimisest, samal ajal kui Hiina koolides on esikohal müüdid „Vana Hiina“ ja „Teadus“. Need on keskkonda lisatud harivad sõnumid. Need sõnumid juhivad maailma tõlgendamist kultuuriliselt soovitud suunas (Gupta & Valsiner, 1996).

Koridorid õpetavad või on vähemalt n-ö vaikivad õpetaja abid. Külluslikult dekoreeritud koolikoridoride psühholoogiline eesmärk on anda meie perifeersetele sensorsetele süsteemidele suunav impulss, mida me tajume piiripealsena ja üldise liikumise osana. Selline igapäevane korduv lühiajaline koridoridest läbikõndimine on pigem tavaline ümberpaiknemine. Nende semiootiliste väljapanekute sisu ja neisse peidetud tunded läbistavad inimeste internalisatsiooni- ja eksternalisatsioonisüsteeme. Mütoloogilised jutustused „Vanast Hiinast“ või möödujatele pidevalt teaduse tähtsust rõhutav väljapanek muutub õpilase jaoks konstruktiivselt internaliseerituks ja hakkab seejärel omakorda toetama tema õpitegevusi klassiruumis. Dekoreeritud seinad toimivad õpilaste ja õpitava materjali suhete katalüsaatorina.

Kokkuvõttes võib öelda, et haridus hõlmab kogu keskkonda, mitte üksnes klassiruumides toimuvat otsest õpetamist ja õppimist. Õpetamis- ja õppimisprotsessi toetav sekundaarne tugistruktuur toimib tagaplaanil, et hoida õppijate huvi valdkonna vastu suurena. Kuna tegevusväli on struktureeritud heterogeenselt, võivad perifeerselt antud soovitud kujuneda õppija jaoks kõige olulisemaks. Varjatud hariduslikud abivahendid toetavad pedagooge nende igapäevastes otsestes jõupingutustes.

Kasutatud kirjandus

- Beier, P., & Noss, R. F. (1998). Do habitat corridors provide connectivity? *Conservation Biology*, 12(6), 1241–1252. <https://doi.org/10.1111/j.1523-1739.1998.98036.x>
- Bennett, A. F. (1999). *Linkages in the landscape: The role of corridors and connectivity in wildlife conservation*. Glang, Cambridge: IUCN.
- Cornejo, C., Marsico, G., & Valsiner, J. (Eds.) (2018). *I activate you to affect me* (Vol. 2), Charlotte: Information Age Publishing.
- Cushman, S. A., McRae, B., Adriaensen, F., Beier, P., Shirley, M., & Zeller, K. (2013). Biological corridors and connectivity. *Key Topics in Conservation Biology*, 2, 384–404. <https://doi.org/10.1002/9781118520178.ch21>
- Duany, A., & Plater-Zyberk, E. (1994). The neighborhood, the district and the corridor. In P. Katz (Ed.), *The new urbanism: Toward an architecture of community* (pp. xvii–xx). New York: McGraw-Hill.
- Gupta, S., & Valsiner, J. (1996). *Myths in the hearts: Implicit suggestions in the story*. Paper presented at the Second Conference on Socio-Cultural Studies, Geneva, September 14, 1996.
- Lycke, K. L., & Hurd, E. (2017). Question of changing access: Who participates in school ethnographies and why? *International Review of Qualitative Research*, 10(3), 291–305. <https://doi.org/10.1525/irqr.2017.10.3.291>
- Marsico, G. (2016). The borderland. *Culture & Psychology*, 22(2), 206–215. <https://doi.org/10.1177/1354067X15601199>
- Marsico, G. (2018). Development and education as crossing socio-cultural boundaries. In A. Rosa & J. Valsiner (Eds.), *The Cambridge handbook of sociocultural psychology* (2nd ed., Vol. 1). Cambridge: Cambridge University Press.
- Marsico, G., Dazzani, V., Ristum, M., & de Souza Bastos, A. C. (Eds.) (2015). *Educational contexts and borders through a cultural lens: Looking inside, viewing outside*. Cultural Psychology of Education, 1. Geneva: Springer.
- Marsico, G., & Iannaccone, A. (2012). *The work of schooling*. In J. Valsiner (Ed.), *The Oxford handbook of culture and psychology* (pp. 830–868). New York: Oxford University Press.
- Palang, H. (2010). Time boundaries and landscape change: Collective farms 1947–1994. *European Countryside*, 2(3), 169–181. <https://doi.org/10.2478/v10091-010-0012-6>
- Valsiner, J. (2003). Unconscious processes in schooling. *European Journal of School Psychology*, 1(1), 43–56.
- Valsiner J. (2018). Dialogical relationship between open and closed infinities. In G. Marsico & J. Valsiner (Eds.), *Beyond the mind: Cultural dynamics of the psyche* (pp. 229–244). Charlotte: Information Age Publishing.